ЮРИДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-53>

УДК 349.222

Андріїв В.В., Корольова О.А.

Київський національний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРАКТІВ ФУТБОЛІСТІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей правового регулювання контрактів футболістів в Україні. Визначено перелік характерних деталей футбольних контрактів (наприклад, досягнення футболістом 15 років, встановлена форма контракту, визначення точної заробітної плати футболіста тощо). У даній статті досліджено питання правової природи такого контракту, а саме два основних підходи до цього питання – «трудовий» та «цивільстичний», відповідно до яких питання, що постають навколо футбольного контракту, мають регулюватися приписами відповідної галузі права. Зроблено висновок про необхідність проведення комплексних наукових досліджень футбольного контракту як самостійного типу спортивного договору, специфіку якого слід урахувати при регулюванні праці спортсменів – професіоналів для покращення загального рівня функціонування футбольної сфери в Україні.

Ключові слова: контракт, футбольний контракт, трудові відносини, розрізнення цивільно-правових та трудових контрактів, спортивне право.

Andriiv Valentina, Korolova Olena

Kyiv National University of Trade and Economics

FEATURES OF FOOTBALLERS' CONTRACTS IN UKRAINE

Summary. The article is devoted to the study of the peculiarities of the footballer's contract in Ukraine, as this document is a tool to protect the athlete during labor disputes. Due to the fact that professional sports are considered as one of the areas of entrepreneurial activity. The sports industry accounts for 3.7% of the total GDP of the 28 EU Member States as a whole. Currently, 5.4% of the EU's workforce is employed in sports, i.e. about 15 million people. This indicates that relations in the field of sports are constantly evolving, and this, in turn, necessitates the legislative regulation of labor relations in this area. Also in the article the list of characteristic details of football contracts is specified (for example, achievement by the football player of 15 years, the established form of the contract, definition of exact salary of the football player, etc.). The conditions and requirements that such a contract must meet, as well as the legal consequences of breach of contract and the possibility of unilateral termination of the contract are analyzed. Moreover, this article examines the legal nature of such a contract, namely the two main approaches to this issue - "labor" and "civil", according to which issues arising around the football contract should be governed by the provisions of the relevant branch of law. It is concluded that football as a sports and entertainment industry continues to grow rapidly, which is expressed in financial investments in this industry. On the one hand, this has led to a sharp rise in the salaries of football players, and on the other hand, to the frequent non-fulfillment by football clubs of their financial obligations in countries with unstable economies. It is the need for legislative regulation of labor relations in the field of sports in general and football in particular that determines the relevance of the chosen research topic. As well as the need for further study of the football contract as an independent type of sports contract, the specifics of which should be taken into account in order to achieve sufficient control over related issues and improve the overall level of functioning of the football sphere in Ukraine.

Keywords: contract, football contract, labor relations, distinction of civil and labor contracts, sports law.

Постановка проблеми. Футбол поза всяким сумнівом є найпопулярнішим видом спорту у світі, і Україна, безумовно, не є винятком із цього правила. До спалаху COVID-19 цей вид змагань збирав тисячі і десятки тисяч уболівальників на стадіонах, а сьогодні за ним можна спостерігати по телевізору. І це зовсім не дивно, оскільки в нашій футбольній історії є багато яскравих моментів: перемога «Шахтаря» в Кубку Європейського союзу футбольних асоціацій (далі – УЄФА) в 2009 році, результат «другого» «Ліги Європи» УЄФА у 2015 році, участь «Динамо» у півфіналі Ліги чемпіонів УЄФА у 1999 р. і т. д. Не меншою гордістю для нашої держави є українські гравці, талант яких неодноразово визнавався в усьому світі: такими є, наприклад, Олег Блохін, Ігор Беланов та Андрій Шевченко, які ви-

грали найпрестижнішу індивідуальну нагороду у футболі – «Золотий м'яч» («Ballond'Or»).

Варто зазначити, що такий вид спортивної діяльності доволі поширений серед населення і безумовно, потребує належного правового забезпечення. Спортивне законодавство загалом має комплексний характер і впливає на регулювання фінансових, цивільних, трудових, корпоративних відносини і відносин у сфері арбітражу. Однак питання, яке ми досліджуємо, пов'язане з іншою важливою галуззю – трудовим законодавством. Спортсмени-професіонали у кожному виді спорту, як правило, підписують контракт зі спортивним клубом або промоутером залежно від конкретної діяльності, якою вони займаються. Ця сама система використовується у футболі.

Проте договірні відносини між спортсменами та їх футбольними клубами все ще в значній мірі

є дискусійними щодо природи правового регулювання, особливо в нашій країні. Беручи до уваги величезні зарплати, які сьогодні часто отримують футболісти-професіонали, і складність чіткого визначення змісту умов договору в цілому, потребує удосконалення правового регулювання цієї сфери спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичну базу для дослідження вищезазначеної теми представляють такі вчені, як О. Чепис, Ю. Суха, М. Козіна, М. Ткалич, О. Полянський та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначені науковці здебільшого враховують спортивні договірні відносини загалом, а не футбольні, що змушує нас вважати незадовільним не лише правове регулювання цих відносин, але навіть їх доктринальний розвиток.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення особливостей та характеру контрактів футболістів, зокрема, використовуючи наявні в Україні джерела права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першим кроком, який ми повинні зробити, щоб зрозуміти суть контракту футболіста, є визначення поняття «контракт» загалом. Як зазначено у статті 21 Кодексу законів про працю України, це специфічна форма трудового договору, яка може містити такі елементи, як тривалість, права, обов'язки та відповідальність сторін, умови матеріального забезпечення та організацію праці працівника, умови розірвання договору, – які можуть бути встановлені сторонами [1].

Єдиним українським законом, метою якого є регулювання спортивних договірних відносин, є Закон України «Про фізичну культуру та спорт». Однак його положень абсолютно недостатньо для комплексного здійснення дослідження, оскільки цей закон навіть не описує жодних особливостей спортивного контракту. Для нас єдиною важливою статтею вище зазначеного закону є стаття 38, яка визначає професійний спорт як комерційний напрямок спортивної діяльності, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання доходу. Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій [2]. Із цього положення можна зробити висновок, що отримання доходу означає наявність контракту як необхідного атрибуту статусу професійного спортсмена. Проте найбільш корисним для нас у цій статті є перелік нормативно-правових актів та документів, які регламентують відносини у сфері професійного спорту.

Беручи до уваги останнє положення, наступним документом, до якого ми повинні звернутися, є відповідний акт Української асоціації футболу (колишня Федерація футболу України) – голов-

ної незалежної громадської спортивної організації в українському футболі. Оскільки її Статут не надає нам інформації щодо правового регулювання праці спортсменів-професіоналів, найбільш актуальним для нас є Регламент Федерації футболу України про статус і трансферу футболістів (далі – Регламент), який єдиний намагається визначити термін «контракт» у контексті футболу: це в розділі «Визначення» зазначено, що «контракт – це форма трудового договору між професійним футбольним клубом та його працівником з усіма додатками, змінами та доповненнями, яка має бути укладена відповідно до українського законодавства та цього Регламенту з метою брати участь у змаганнях» [3]. З цього визначення, а також із ч. 1 статті 8 Регламенту ми можемо отримати інформацію про суб'єктів трудових відносин у футболі: професійний футбольний клуб, тренер чи інший фахівець. Під терміном «професійний клуб» слід розуміти «юридичну особу зі статусом суб'єкта господарювання, створену для участі у футбольних змаганнях під егідою Федерації футболу України та має атестат права на участь в українському футболі серед професіональних футбольних клубів»; а футболіст – це «спортсмен, який, перебуваючи у складі команди, бере участь у навчально-тренувальному процесі та футбольних змаганнях» [3].

Проаналізувавши положення Регламенту, ми можемо окреслити деякі особливості контракту футболіста:

- 1) він визначає права та обов'язки футболіста та професійного клубу;
- 2) це має бути лише письмово;
- 3) він може бути укладений лише з професійним клубом (а не з аматорським);
- 4) укласти його може лише футболіст, якому 15 років і старше;
- 5) він повинен відповідати положенням Угоди між УЄФА, Професійною футбольною лігою, АЕК і Європейського дивізіону ФІФПро від 19 квітня 2012 року;
- 6) він повинен містити структурні елементи типової форми договору, визначеної Додатком III до Регламенту;
- 7) він повинен визначати точну зарплату гравця;
- 8) його мінімальна тривалість – це час між укладанням контракту та закінченням сезону. О. Чепіс стверджує, що це означає 6 місяців [4, с. 151] (однак тривалість може бути меншою, якщо говорити про вільних агентів);
- 9) максимальна тривалість – 5 років;
- 10) він укладається у трьох зразках: перший залишається за клубом, другий – за гравцем і третій – за Українською асоціацією футболу;
- 11) неповнолітня особа може укласти договір лише на термін максимум три роки (йому також знадобиться згода батьків, засвідчена нотаріально);
- 12) він повинен містити таку інформацію: а) підписанти сторін; б) ім'я та прізвище гравця; в) дата народження гравця; г) адреса гравця; д) громадянство гравця; е) повне найменування клубу; є) реєстраційний номер клубу; ж) адреса клубу; з) ім'я, прізвище та адреса представника клубу; и) точна дата початку та закінчення строку дії контракту (день / місяць / рік); і) інформація про додаткових осіб, які брали участь в обгово-

ренні та укладенні контракту (наприклад, батьки неповнолітнього, законний представник гравця, ліцензований агент гравця, перекладач тощо).

Напевно, найбільш суперечливим моментом у дискусії щодо особливостей футбольних контрактів є правовідносини, що виникають після укладення контракту. Позиції вчених щодо цієї проблеми можуть бути узагальнені двома основними підходами: 1) «трудовий»: договір створює відносини, регульовані трудовим законодавством; 2) «цивільністичний»: договір створює відносини, регульовані цивільним законодавством.

Наприклад, М. Козіна погоджується з першим підходом. Вона стверджує, що професійна спортивна діяльність – це вид роботи, який виконується систематично, має певну мету (участь у змаганнях); це також робиться за гроші роботодавця та відповідно до вимог трудового розпорядку, створеного роботодавцем (тренінги, навчальні табори, розпорядок дня, заборона вживання алкоголю та наркотиків тощо); спортсмен зазвичай отримує регулярну зарплату за свою діяльність. Вона робить висновок, що всі ці фактори свідчать нам про те, що професійна спортивна діяльність є наймаючою працею, і, отже, вона повинна бути об'єктом регулювання сфери трудового права [5, с. 428].

З іншого боку, М. Ткалич підтримує другий підхід. Він вважає, що спортивний контракт – це різновид цивільно-правового договору на виконання роботи, де перша сторона зобов'язується виконати навчальну діяльність з метою набуття навичок, необхідних для успішної участі у змаганнях; а друга сторона зобов'язується оплатити ці тренувальні роботи, одночасно набуваючи право використовувати результати, досягнуті спортсменом. На думку Ткалича, це явно ознаки цивільного характеру спортивного договору [6, с. 332].

Із цієї полеміки науковців ми підтримуємо «трудовий» підхід і хочемо наголосити на тому, що футбольні контракти слід розглядати як певний вид спортивних контрактів, які необов'язково поділяють усі характеристики інших видів спортивних контрактів. Це означає, що контракти в інших видах спорту дійсно можуть мати особливості цивільно-правових договорів, що нагадує трудовий договір досить віддалено. Однак футбольні, безумовно, повинні регулюватися трудовим законодавством (принаймні в Україні) з наступних причин.

Як ми вже заявляли раніше, відповідно до статті 21 Кодексу законів про працю України, контракт є особливою формою трудового договору, отже, він регулюється трудовим законодавством. Також у Законі України «Про фізичну культуру та спорт» є чітке посилання на Кодекс законів про працю України і це констатує, що законодавець визнає спортивний контракт як різновид трудового договору. Однак в Україні та світі досить поширена проблема – як відрізнити трудовий договір від цивільно-правового? У Верховній Раді зареєстровано урядовий законопроект № 5054 «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо визначення поняття трудових відносин та ознак їх наявності». Тобто, держава намагається зменшити кількість схем працевлаштування за цивільно-правовими договорами та чітко розмежувати трудові і цивільно-правові відносини за певною сукупністю

ознак. У той же час, перед законодавцем постає задача чітко сформулювати критерії наявності трудових відносин, щоб виключити можливість довільно тлумачити майбутні норми перевіряючими суб'єктами.

В даному питанні потрібно звернути увагу і на наявну судову практику із означених проблем, щоб заповнити певні прогалини. Верховний Суд України проаналізував це питання у справі № 820/1432/17 («Альптехпром» проти Головного управління державної служби з питань праці в Харківській області) та окреслив такі відмінності:

1. Трудовий договір регулює робочий процес, а його предметом є сама праця, тоді як цивільно-правовий договір регулює набуття конкретного результату, а його предметом є певний обсяг роботи. 2. Після виконання працівником певної роботи його трудові зобов'язання не вичерпуються, поки термін дії цивільно-правового договору закінчується. 3. Працівник ставиться на фонд оплати праці та зобов'язується дотримуватися трудових норм, тоді як виконавець у цивільних правовідносинах не потребує посади на фонд оплати праці і може вільно організовувати свій робочий процес [7].

Контракт футболіста абсолютно відповідає вимогам трудового договору, викладеним у вищезгаданому рішенні Верховного Суду.

По-перше, контракт визначає трудову функцію футболіста та її конкретні прояви, а не результати, яких він повинен досягти. У жодному з відповідних актів українського законодавства немає положень, які б зобов'язували гравця досягти певного результату. Така умова насправді може бути включена в конкретний контракт, однак вона є необов'язковою і в основному передбачає винагороду гравця за досягнення результату певного виду та суми, а не санкції за невиконання. Наприклад, грошова винагорода за забиті 10 або більше голів протягом сезону.

По-друге, як ми вже заявляли вище, контракт гравця закінчується лише тоді, коли настає дата закінчення терміну його дії або за взаємною згодою сторін. Він також може бути припинений відповідно до положень статті 10 Регламенту, але ніколи після досягнення деяких свого роду конкретних голів гравцем.

По-третє, гравець повинен бути офіційно включений до структури професійного клубу та дотримуватися внутрішніх правил клубу. Перший факт може бути проілюстрований Додатком IV визначеним у Регламенті (типова форма контракту), який повинен бути використаний як зразок контракту футболіста відповідно до положень статті 8 (2) Регламенту: зокрема, це зазначено в Додатку що певна особа «приймається на посаду професійного футболіста футбольної команди Клубу» [3]. Ці докази чітко доводять той факт, що футболіст насправді не вільно організовує свій робочий процес, і, крім того, його офіційно ставлять на заробітну плату клубу на відповідну посаду. Через те, укладення цивільно-правового договору із спортсменом-професіоналом на нашу думку, є недопустимим.

Висновки. Узагальнюючи всю вищезазначену інформацію, ми можемо цілком чітко прослідкувати той факт, що контракт футболіста є певним видом трудового договору (контракту) зі своїми особливостями, які відрізняються від

тих, які ми можемо побачити в інших спортивних контрактах. Однак, незважаючи на велику популярність та роль професійного футболу в нашій країні та світі, він досить недостатньо врегульований національним законодавством. Проблему правового регулювання такого виду діяльності можна частково вирішити, використовуючи положення офіційних актів та документів відповідних футбольних організацій, але питання щодо трудових відносин у футболі потребують подальшого дослідження і вдосконалення. Біль-

шість науковців, хто намагається проаналізувати це питання, схильний узагальнювати особливості та характер різних спортивних контрактів, не враховуючи особливості кожного виду спорту.

Загалом, слід продовжувати досліджувати природу відносин між спортсменом-професіоналом та клубом щодо укладення футбольних контрактів, щоб зробити наше правове поле більш сприятливим для успішного розвитку та можливого процвітання українського футболу як однієї із найважливіших сфер спортивного життя.

Список літератури:

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 20.02.2021).
2. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 20.02.2021).
3. Регламент Федерації футболу України зі статусу і трансферу футболістів. 2018. URL: <https://cutt.ly/Dnf1FI1> (дата звернення: 20.02.2021).
4. Чепис О.І. Контракт футболіста як особлива форма трудового договору. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 150–155.
5. Козіна М.В. Професійна діяльність спортсменів як об'єкт правового регулювання нормами трудового законодавства. *Публічне право*. 2012. № 4(8). С. 424–429.
6. Ткалич М.О. Правова природа та особливості укладання контракту про спортивну діяльність. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. № 51. С. 326–333.
7. Постанова від 04.07.2018 у справі 820/1432/17. Касаційний адміністративний суд Верховного Суду. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/75148848?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (дата звернення: 20.02.2021).

References:

1. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 r. № 322-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (accessed 20 February 2021).
2. Pro fizychnu kulturu i sport: Zakon Ukrainy vid 24 hrudnia 1993 r. № 3808-XII / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (accessed: 20 February 2021).
3. Rehlement Federatsii futbolu Ukrainy zi statusu i transferu futbolistiv. (2018). URL: <https://cutt.ly/Dnf1FI1> (accessed 20 February 2021).
4. Chepys O.I. (2019) Kontrakt futbolista yak osoblyva forma trudovoho dohovoru. *Porivnialno-analitychne pravo*, no. 1, pp. 150–155.
5. Kozina M.V. (2012) Profesiina diialnist sportsmeniv yak obiekt pravovoho rehuliuвання normamy trudovoho zakonodavstva. *Publichne pravo*, no. 4(8), pp. 424–429.
6. Tkalych M.O. (2009) Pravova pryroda ta osoblyvosti ukladannia kontraktu pro sportyvnu diialnist. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, no. 51, pp. 326–333.
7. Postanova vid 04.07.2018 u spravi 820/1432/17. Kasatsiinyi administratyvnyi sud Verkhovnoho Sudu. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/75148848?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (accessed 20 February 2021).